

Z jiného soudku

Měl jsem dědečka

VLADIMÍR SPOUSTA

Pátrání po kořenech mého rodu mě přivedlo na úpatí Českomoravské vysočiny, do kraje mezi Jihlavou, Třebíčí a Telčí, v jehož trojúhelníku prožili svůj tvrdý život rodiče mého otce. Nejživěji se mi vybavují vzpomínky na dědečka, s nímž jsem prožil sice nemnoho času, ale o to intenzivněji mě zasáhlo vše, co zůstalo v paměti s ním spojené.

Měl jsem dědečka; z krajiny chudé a kamenité. Kdysi – jako chlapec – jsem si myslíval, že by se tam dařilo snad jen Robinsonovým kozám. Dovedete si představit, jak se žije v chalupě, kde jsou dvě kravky, a polí je tolik, že hospodář zná každou myši díru v mezi a dovede vypočítat, kolik naoral brázd? Není tužší dlouhé cesty, kterou prodělává každé naše sousto, než je položíme na lžici. Není tu té dělby práce, na kterou my dnes spoléháme. Všechno, co potřebuješ, tvoří se ti před očima, ty sám na tom pracuješ, vážíš si práce a přemýšlíš, jsi skromný a zkušenější, než kdybys přečetl mnoho knih. Uvědomuji si, že opravdu zkušený člověk nemůže být pyšný. Zkušenost a pýcha se vylučují tak jako oheň a voda.

Co dědeček dal poli, to dalo pole dědečkovi. Nebylo tu nikdy vzájemného klamu. Té jednoduché přímosti, to primitivní a nejvyšší moudré jasno na život, plynoucí z bezprostředního spojení s půdou, to je to, co udržuje rolníka zdravým tělesně a hlavně duševně. To je náš pramen vzkříšení, tam jsou duše nevyčerpané marnými boji po obelhávání práce a nudou, která tolik stravuje člověka.

Když jsme s dědouškem večer přijížděli z pole, dědeček znavený a já zaprášený, jak jsem se potloukal za ním brázdou, sedli jsme si oba na práh, nevyřčené s sebou... Když mně i sobě ukrojil krajíc rukama, na nichž byla ještě půda, z níž rostl, když jsme každý rozevřeli své prsty a pomalu kousali, zatím co proti nám, proti nebi zakroužily vlaštovky, tenkrát jsem jedl černý chleba s největší chutí, protože jsem dýchal i chuť k životu a radost z vykonané práce.

Před námi pod trámem hnízдили mladé vlaštovky. Byly to takové teplé podvečery tiché spokojenosti dědouškové a mé neskonalé radosti, že mám stejně veliký krajíc jako dědeček, že mně tak chutná a že jsem už také pracoval, i radost z toho večera. Teď, když o tom všem s odstupem let přemýšlím, vidím, co to bylo za život řídící se nejllepšími pravidly nejslavnějších mudrců. Nebylo příležitosti k zevšednění krásy, nebylo příležitosti k zahálce. I ten okamžik, kdy jsme pojedli, nebylo nic jiného, než „v nejllepší přestaň“ a „bud' spokojen

s málem“. Celý ten život byl pro chápaté oči školou bohatou zkušenostmi, nej-přirozenější, v lásce a bez řevnivosti. Nikdo je – ty tiché lidi – nenutil k práci, a pracovali. Nebylo tu toho soutěžení, kterého se mnohdy zneužívá.

Po letech, kdy dědeček už byl „na pravdě Boží“, přijel jsem se podívat na své příbuzné do Předína, pravé českomoravské dědiny. Na polích uvidíte pěkné brambory, slušný oves, horší žita a podvyživené řídké pšenice a špatnou řepu. A ty ubohé trávníčky! Nevěřil jsem svým očím. Jaký je to rozdíl mezi těmito poli a poli tři hodiny cesty dolů do podhůří! Louky se sečou jednou. To už musí být, když se vydarí otava. Pamatuju si dobře, jak můj strýc pečlivě vysekával každé stéblo, jak bylo vzácné. Posečené louky jsou po senosečích jako vyho-lené. Kdepak u nás dole – stéblo sem, stéblo tam... K tomu tento kraj je posti-hován často krupobitím, průtržemi mračen. Viděl jsem už takovou spoušť. Brázdy vymlety, brambory s nejlepším hlinou odneseny – a díry jako rány do těla. Dokud kvetlo perleťářství, žilo se tam ještě jakž takž. Ale od té doby, co „ponky“ stojí opuštěné a zastrčené do koutů, aby nepřekážely, je těm, co byli živi z knoflíků, hůř, než kdy bývalo.

Uvítal mě můj strýc. Od té doby, co jsem ho neviděl, jako by vyschl; později jsem si to dovedl vysvětlit. Jeví velikou radost z mé návštěvy. Těší prý ho, že se za ně nestydím. Starý dobrák – myslím si – nikdy ti nezapomenu, jak's mi donášel ze Želetavy, když jsem byl u Vás na prázdninách, jitrnice a jiné dobroty, zatím cos sám přicházel domů hladový. Nebylo tenkrát na útratu.

A vida, stodůlka! Odtud jsem nosíval stlaní pod straku. Strýc si sliboval, že až se trochu „zahojí“, že jí dá „nový kabát“. Vidím, strýče, že jste se nezahojil. Chudák kůlnička – tolik děr na tak malém kousku jsem ještě neviděl. Vidím, že je tady hůře, mnohem hůře než kdy jindy. Strýc míval všechno v pořádku a byla to jeho ctižádost – střechu opravit. A střecha nad obytným stavením! Ach strýče, tahle střecha bývala jako z cukru. Strýc sleduje pohled mých očí a vidím, že se stydí, jako by za to mohl. V očích má smutek, protože ví, že už nemá síly, aby ji kdy opravil.

Tyto návraty k mým předkům jsou mi potěchou a duševním osvěžením. Po-silují jimi pouto vážící mne k časům minulým, které se mi dnes jeví – i přes všechny obtíže tehdejšího života v neúrodném kraji – otevřenějšími a nekom-plikovanými, prostě zdravějšími. A v tom je jejich neopakovatelné kouzlo.